

Asia: VN/1646/2020

Lausuntopyyntö sosiaaliturvakeskustelun välimietinnöstä

Lausunnonantajan lausunto

1. Sosiaaliturvalainsäädännön yhtenäistäminen (välimietinnön ehdotukset 1 ja 2)
1.1 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset hakuajat ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä etuuksissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia etuuksien hakuajojen yhtenäistämällä voisi olla?

-

1.2 Aiheuttavatko etuuksien erilaiset tulo- ja palkkakäsitteet ongelmia? Jos aiheuttavat, niin millaisia ja missä tilanteissa? Mitä mahdollisia vaikutuksia tulo- ja palkkakäsitteiden yhtenäistämällä voisi olla?

-

2. Toimeenpanon monimutkaisuus ja digitalisaation mahdollisuudet (välimietinnön ehdotukset 3 ja 4)
2.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 3 valmistelussa?

-

2.2 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 4 valmistelussa?

-

3. Työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyvät etuudet (välimietinnön ehdotukset 5, 6 ja 7)
3.1 Onko eri etuuksia ja eläkkeitä koskevien lakien työkyvyttömyyden käsitteissä epätarkoituksenmukaisia eroja ja jos kyllä, niin millaisia?

-

3.2 Mitä muutoksia lainsäädäntöön (erityisesti etuus- ja palvelulainsäädäntö) tulisi tehdä, jotta lainsäädäntö tukisi työ- ja toimintakyvyn ylläpitämistä ja parantamista sekä olemassa olevan työkyvyn hyödyntämistä?

- o Sairauslomien ja määräaikaisten eläkkeiden arviointien prosessi on tällä hetkellä pitkäkestoinen ja voi joissain tilanteissa haitata muun kuntoutusprosessin etenemistä. Ehdotus, että työkyvyttömyysetuuksien arviointiin asetettaisiin määräaika, missä ajassa terveydenhuollon tulisi arvioida työkyvyttömyys ja tehdä kuntoutuksen suunnitelmaa yhdessä sosiaalihuollon kanssa. Tai vaihtoehtoisesti lausuntomahdollisuus väliajalle myös muille ammattiryhmille, ainakin sellaisissa

tilanteissa kun etuus on katkolla ja asia ei etene sen vuoksi, että lääkärille ei saa aikaa tai aikaa joudutaan odottamaan pitkään. Ehdotetaan mahdollisuutta määräjälle huomioida myös jonkun muun viranomaisen tai asiantuntijan lausunto jolla tuntemus asiakkaasta pitkältä ajalta.

3.3 Komitea ehdottaa arvioitavaksi mahdollisuuksia liittää työkykyyn ja työkyvyttömyyteen liittyviin etuuksiin kannustimia ja velvoitteita osallistua palvelutarpeen arviointiin ja yhdessä asiakkaan kanssa sovittaviin palveluihin. Ehdotuksen mukaan palvelujen saatavuus ja saavutettavuus tulee huomioida. Mitä palveluja ehdotetun arvioinnin tulisi koskea?

Nykyään jo velvoittavia rakenteita on esimerkiksi monialaiseen yhteispalveluun osallistumiseen liittyen, jossa on nähtävissä tarvetta terveydenhuollon yhteistyölle ja osaamiselle työkyvyn arvioinnin osalta. Kuitenkin velvoittavuuteen hyvä ottaa huomioon ihmisten motivoituminen työskentelyyn, jos osallistuminen palvelutarpeen arvioon on velvoittavaa. Sosiaalityö perustuu vapaaehtoisuuteen. Velvoitteet ohjaavat automaattisesti myös viranomaisten työtä ja isossa kokonaisuudessa on kyse myös resursseista, mihin työtä halutaan kohdentaa. Sosiaalihuollon näkökulmasta mahdollisuus palvelutarpeen arvioon pitäisi tarjota mahdollisimman monelle, mutta velvoittavuudesta on vaikea nähdä lisäarvoa tilanteeseen.

4. Työttömyysturva, työllisyyden edistäminen ja osittainen työllistyminen (välimietinnön ehdotukset 8 ja 9)4.1 Komitea ehdottaa, että työmarkkinatuen toimivuutta ja uudistamistarpeita selvitetään tilanteissa, joissa työmarkkinoille pääsy tai niille palaaminen on vaikeutunut. Mitä tilanteita ehdotetun selvityksen tulisi koskea?

-

5. Opiskelu ja osaamisen kehittäminen (välimietinnön ehdotukset 10, 11 ja 12)5.1 Komitea ehdottaa, että etuusjärjestelmän tulee tukea ihmisten jatkuvaa oppimista ja edistää osallistumisen tasa-arvoa. Miten etuusjärjestelmää tulisi uudistaa, jotta se parantaisi osallistumisen tasa-arvoa ja tukisi jatkuvan oppimisen palvelujärjestelmän uudistamista?

Etuusjärjestelmän tulisi mahdollistaa opiskelua myös alanvaihtajille tai jatkokouluttautujille

5.2 Komitea katsoo, että koulutukseen hakeutumisen tulee olla ensisijaista vailla ammatillista tutkintoa oleville nuorille. Miten nuorten sosiaaliturvaa tulisi uudistaa, jotta etuus- ja palvelujärjestelmien monimutkaisuus ja niiden sisälle asetetut kannustimet eivät aiheuttaisi koulutuksen tai muiden palvelujen ulkopuolelle jäämistä tai jättäytymistä?

Opintolainan nostamisen käytäntöjä tulisi uudistaa. Ajankohtainen malli mahdollistaa lainan nostamisen kerralla ja sen käyttämisen tarkoitettua nopeammin. Sosiaalihuollon näkökulmasta opintolainan pitäisi olla nostettavissa vain kuukausikohtaisesti. Opintolainan takaisinmaksu olisi myös hyvä huomioida menona perustoimeentulotuen laskelmalla ja esimerkiksi sosiaalihuollolla tulisi olla mahdollisuus lausua opintolainan nostovelvoitteen vapauttamisesta. Myös esimerkiksi opintoihin valmistavien tutkintojen opiskelu tulisi saada suorittaa muutoin kuin opintolainalla (esimerkiksi TUVa-opinnot).

Lisäksi huomioita tulisi kiinnittää nuorten mahdollisuuteen päästä erilaisiin kuntoutuspalveluihin opiskeluun lähtiessä entistä ketterämmin. Nykyisellään opiskelupaikan saanut nuori saattaa joutua odottamaan pitkiä aikoja lääkäriaikaa, jotta kuntoutustarvetta opintoihin saadaan arvioitua, mikä

vaikuttaa myös nuoren opiskeluetuuksiin. Toisaalta myös kuntoutusraha -etuudella roikutaan koulussa, vaikka ei oltaisiin koulukuntoisia, koska tulomuoto on suurempi kuin perustoimeentulotuki

5.3 Komitea ehdottaa selvitettäväksi edellytyksiä käynnistää opintotukijärjestelmän kokonaisuudistus. Millainen opintotukijärjestelmän uudistus tukisi opiskeluajan toimeentuloa, sujuvaa opiskelua, tavoiteajassa valmistumista ja opiskelijan hyvinvoinnin ja jaksamisen kannalta mielekästä opintopolkua?

-

6. Lasten ja perheiden sosiaaliturva (välimietinnön ehdotukset 13, 14 ja 15)6.1 Komitea ehdottaa työryhmän perustamista lapsilisän uudistamiseksi. Mitä lapsilisäjärjestelmän eri uudistusvaihtoehtojen valmistelussa ja arvioinnissa tulisi ottaa huomioon?

Arvioitavaksi tulisi ottaa mahdollisuus lapsilisän tulosidonnaisuuteen. Myös nykyinen lapsilisän huomioiminen perustoimeentulotuessa on eriarvoistavaa, kun kaikista pienituloisimmille lapsiperheille lapsilisä ei todellisuudessa ole ylimääräinen lisä, kuten esimerkiksi henkilöille, joille perustoimeentulotukioikeutta ei muodostu. Lisäksi lapsilisän maksatuksessa ja muissakin etuuksissa huomioitaisiin myös monimuotoiset perheet ja erilaiset perheratkaisut, esimerkiksi vuoroviikkoasuminen. Nykyinen perheen määritelmä on kankea

6.2 Komitea ehdottaa lastenhoidon tukien järjestelmän uudistuksen käynnistämistä. Miten ja mistä lähtökohdista lastenhoidon tukien järjestelmää tulisi uudistaa?

-

6.3 Vanhemmalla on vastuu lapsensa elatuksesta. Mitä muutoksia sosiaaliturva- tai muuhun lainsäädäntöön tulisi tehdä, jotta se tukisi vanhempien elatuskykyä?

-

7. Asumismenot ja asumismenojen korvaaminen (välimietinnön ehdotus 16)7.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotuksen 16 edistämiseksi? Mikä asia tai mitkä asiat on tärkeintä selvittää?

Vuoroviikkoasumista ei huomioida asumistuessa, eikä myöskään lasta huomioida osaksi useampaa ruokakuntaa, vaan lapsi voi kuulua ajankohtaisesti vain yhteen ruokakuntaan.

Tällä hetkellä järjestelmä kannustaa etuuksilla eläviä asumaan yksin. Esimerkiksi kimppekämpäratkaisut tai myös tuoret parisuhteet.

Asumistuen kohdentamisessa alueellisesti olisi hyvä huomioida asuntopoliittiset vaikutukset. Esimerkiksi, että tulevaisuudessakin asuinalueet olisivat mahdollisimman monimuotoisia tulomuodoiltaan ja taustoiltaan

8. Toimeentulotuki ja pitkäaikaisen toimeentulotukitarpeen vähentäminen (välimietinnön ehdotukset 17 ja 18)8.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 17 ja 18 edistämiseksi?

Huomioon tulisi ottaa käytettävissä olevat resurssit, mikäli esimerkiksi sosiaalityön palvelutarpeen arviota tehostetaan. Lisäksi huomiota siihen, mitä palveluiden tehostaminen tarkoittaa? Tarkoitetaanko tehostamisella viranomaisten vai asiakkaan velvoittamista? Mitä palvelujärjestelmän ja esimerkiksi sosiaalihuollon halutaan tehtävän? Tarkoittaako tehostaminen isompaa määrää arvioituja asiakkaita vai laadukkaampaa työtä pienemmällä asiakasryhmällä

8.2 Mitkä ovat keskeisimmät toimenpiteet, joilla pitkäaikaista toimeentulotuen tarvetta voidaan vähentää?

Monialaisen yhteistyön tiivistäminen esimerkiksi Kelan, sosiaalihuollon ja muiden viranomaisten välillä.

Sosiaalihuollosta on nähtävissä, että ajankohtaisesti myös suuret ulosottovelat estävät joidenkin henkilöiden töihin lähdön. Olisi hyvä tarkastella, onko järjestelmän tätä kannustinloukkua jotenkin mahdollista purkaa, esimerkiksi velkajärjestelyerien huomioiminen perustoimeentulotuessa tai velkojen anteeksi antaminen.

Muiden etuuksien korottaminen tai joku uusi etuus, mikäli henkilö lähtee johonkin kuntouttavaan tai osallistavaan toimintaan.

Matalapalkka-alojen palkkojen korotus.

9. Etuus- ja palvelupolkujen toimivuus ja palvelujen tarjoaminen (välimietinnön ehdotukset 19, 20, 21, 22, 23, 24 ja 25)9.1 Miten työ- ja toimintakyvyn tukemista, seuranta ja arviointia sekä työ- ja toimintakykyä tukevia palveluja tulisi vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollossa?

Sosiaalisen raportoinnin hyödyntämistä tulisi kehittää, sekä itse sosiaalisen raportoinnin vahvistaminen että sen hyödyntäminen käytäntöön seurannan ja arvioinnin osalta.

9.2 Mitä tulisi ottaa huomioon valmisteltaessaA) monialaista asiakassuunnitelmaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?B) työkyky- ja kuntoutuspalvelujen yhtenäistä tietopohjaa ja sitä koskevaa lainsäädäntöä?C) vastuuyöntekijä-mallia eniten tukea tarvitseville?

A) Olisi hyvä olla valtakunnallinen yhtenäinen ohjelma / asiakastietojärjestelmä

B) Asiakkaan yksityisyydensuoja, on hyvä pohtia tarkkaan myös sitä, mitkä kaikki asiat kuuluvat millekin taholle nähtäväksi.

C) Asiakaslähtöisyys tulee pitää keskiössä, vaikkakin asiakkaalle määritetään vastuuyöntekijä prosessissa. Asiakkaalla on keskeisin rooli omien suunnitelmien tekemisessä

9.3 Mitä muuta tulisi ottaa huomioon alaluvun 5.10 ehdotusten edistämisessä?

-

10. Sosiaaliturvajärjestelmän kannustin- ja byrokratialoukut (välimietinnön ehdotukset 26 ja 27)10.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 26 ja 27 osalta?

Ajankohtaisesti Kelan ja sosiaalihuollon välillä on byrokratialoukkoja esimerkiksi toimeentulotuen käsittelyn osalta. Lisäksi Kelan eri etuuksien käsittely on pirstaleista, eri etuuksien käsittelyssä ei ole kokonaiskuvaa asiakkaan tilanteesta ja asioita harvoin käsitellään kokonaisuutena, jolloin tarvitaan vahvaa sosiaalihuollon tukea asiakkaan asioiden edistämiseen. Järjestelmän tulisi tunnistaa paremmin enemmän tukea tarvitsevia henkilöitä ja tarjota tukea automaattisesti

11. Asumis- ja työperusteinen sosiaaliturva ja kansainvälinen liikkuvuus (välimietinnön ehdotukset 28, 29 ja 30)11.1 Mitä tulisi ottaa huomioon ehdotusten 28, 29 ja 30 edistämiseksi?

-

12. Syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistäminen ja yhdistäminen ansioturva huomioiden (komitean esitys seuraavalle hallitukselle)

12.1 Komitea esittää syyperusteisten perusturvaetuuksien yhtenäistämistä ja yhdistämistä ansioturva huomioiden alaluvussa 6.1. Tarkoituksena on selkeyttää ja yksinkertaistaa vaiheittain etuusjärjestelmää ja sen toimeenpanoa sekä helpottaa siirtymistä etuudelta toiselle. Mitä hyötyjä ja haasteita perusturvaetuuksien yhtenäistämiseen ja yhdistämiseen voi liittyä?

Ajankohtaisesti etuuksien takautuva käsittely on vaihtelevaa, yhtenäiset käytännöt edistäisivät tasa-arvoa tämän osalta. Samalla myös etuuksien verkko yksinkertaistuisi ja siirtyminen etuudelta toiselle helpottaisi asiakkaiden odotusta ja vähentäisi stressiä. Myös etuuksien jaksotusongelmat poistuisivat esimerkiksi työmarkkinatuen osalta ja suhde perustoimeentulotuen käsittelyyn selkeytyisi. Asiakkaan kokonaiskuva olisi todennäköisesti helpommin hahmotettavissa, kun käsittely yksinkertaistuisi, eikä jokaista eri etuutta käsiteltäisi erikseen

12.2 Mihin suuntaan perusturvaetuuksien yhtenäistämistä tulisi kehittääA) etuuksien ehtojen osalta?B) toimeenpanon osalta?

Etuuksien maksupäivät olisi hyvät olla yhtenäiset, esimerkiksi aina alkukuusta. Epäsäännöllisesti ansiotuloja saavien etuusjärjestelmää tulisi kehittää.

13. Ehdotusten priorisointi13.1 Välimietinnössä on komitean 31 ehdotusta tuleville hallituksille. Mitä kolmea ehdotusta tulisi edistää ensimmäisenä ja miksi?

-

14. Julkisen talouden kestävyys14.1 Sosiaaliturvauudistuksessa tehtävät ratkaisut voivat joko vahvistaa tai heikentää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Komitea on linjannut, että uudistuksen tulee osaltaan varmistaa julkisen talouden kestävyys työllisyyttä ja väestön työ- ja toimintakykyä vahvistamalla. Tulisiko sosiaaliturvan uudistamisella tavoitella parannusta julkisen talouden kestävyteen pitkällä aikavälillä ja jos kyllä, niin miten?

-

15. Komitean linjaukset toisen kauden työlle15.1 Komitea on linjannut toisen kautensa työstä alaluvussa 6.2. Mikä luetelluista kokonaisuuksista on tärkein ja miksi?

-

15.2 Mihin suuntaan lueteltuja kokonaisuuksia tulisi kehittää?

-

16. Mitä muuta haluat todeta sosiaaliturvauudistuksesta?

Sosiaaliturvauudistuksessa on tärkeää huomioida kokonaisuus sekä etuuksien mutta myös muun palveluverkoston osalta. Sosiaaliturva ei tarkoita pelkästään etuusviidakkoa, vaan myös muuta sosiaalihuollon palveluverkostoa.

Eskanen Laura
Pohjois-Savon hyvinvointialue

Mechniakov Jonna
Pohjois-Savon hyvinvointialue - Työikäisten sosiaalipalvelut, keskinen alue,
Kuopio